

УДК 655:4

Олена Маціборська – старший викладач кафедри туризму та соціальних комунікацій
ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»

Книговидання на Волині у ХХ столітті (до проголошення незалежності України)

У статті проаналізовано розвиток книговидання на Волині протягом ХХ століття. Відображено історичні та суспільно-політичні умови, в яких працювали волинські видавці, та вплив цих умов на особливості волинського книговидання. Зазначено, що характерними рисами видавничої справи на Волині у ХХ ст. є історично зумовлена тривала криза та українсько-польська «двокультурність». Запропоновано періодизацію книговидавничої справи краю, причому наголошено, що розвиток волинського книговидання дещо відрізняється від загальноукраїнського; охарактеризовано книговидання кожного періоду.

Ключові слова: книговидання, видавнича справа, Волинь, «двокультурність», криза, «самвидав», цензура, періодизація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Книговидання на Волині протягом ХХ ст. характеризується двома основними рисами. По-перше, майже все попереднє століття воно перебувало у стані перманентної кризи, яку спричинили драматичні, а часто й трагічні, історичні та суспільно-політичні події. По-друге, в силу історично-політичних обставин волинське книговидання – це явище, так би мовити, «двокультурне», бо поєднувало український та польський видавничий досвід і традиції.

Упровадження політики русифікації російською імперією на початку століття, згодом – тимчасове панування Польщі, потім знову окупація краю російською Червоною армією внаслідок Угоди про ненапад між Німеччиною та Радянським Союзом від 24 серпня 1939 р. («пакт Молотова-Ріббентропа»), панування радянської влади, розгул тоталітарного режиму, політика репресій щодо українців та української культури, німецька окупація під час Другої світової війни, – усі ці події згубно вплинули на розвиток української культури загалом, та культури Волині, зокрема, важливою складовою якої було книгодрукування з багатовіковими традиціями.

У цей період волинські видавці зазнали утисків, переслідувань, репресій, були вимушені піти у «підпілля» і, зрештою, повністю припинити книговидання. Тільки з 1990 р. було відроджено видавничу справу в області. При цьому складні історичні та суспільно-політичні обставини зумовили особливості розвитку волинського книговидання наприкінці другого тисячоліття.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Підкреслимо, що книговидання на Волині у ХХ ст. не було предметом окремого дослідження. Деякі аспекти теми почасти висвітлені у роботах митрополита І. Огієнка, волинського історика-краєзнавця В. Рожка (українське православне книгописання і книгодрукування у ХІ–ХХ ст.) [8], істориків С. Лиса [5], О. Бажана (феномен «самвидаву») [1], а також у розвідках з історії та стану книговидання у Волинській області начальника Волинського обласного управління культури 1983–1991 рр. та Управління в справах преси та інформації облдержадміністрації 1995–2004 рр. В. Денисюка [2] та деяких інших. Однак узагальненої картини щодо книгодрукування на Волині ці опубліковані праці не дають, що зумовлює актуальність нашої розвідки.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. На початок ХХ ст. волинське книгодрукування мало традиції, що склалися протягом кількох століть. Із виникненням і розвитком книговидання на теренах історичної Волині працювало кілька друкарень – Дерманська, Кременецька, Луцька, Костянтинівська, Рахманівська, Четвертинська, Чорненська та інші, Острозька ж та Почаївська мали всеукраїнське значення.

Однак поступово, у зв'язку із низкою взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних причин, волинське друкарство занепало. До суб'єктивних причин можна віднести відсутність ідейних натхненників продовження традицій волинського книгодрукування. Зазначимо, що суб'єктивний фактор, на наш погляд, доцільно розглядати у контексті феномену, який можна назвати «культурним вигоранням краю», однак ця проблема виходить за межі нашої теми. Основними ж є об'єктивні причини – політичне переслідування та війни.

Протягом тривалого часу Волинь перебувала в епіцентрі військових дій: між Україною і Польщею, російською імперією та Європою, згодом – між Радянським Союзом та Німеччиною, а також між українськими патріотами і радянською владою. Бойові дії та цензура негативно вплинули на культурно-освітній розвиток краю, у тому числі, на книговидавництво, видавничі підприємства області були знищені. Зауважимо, що подібні труднощі почасти спіткали львівські друкарні – українські та вірменські. Зокрема, як відомо, після Берестецької битви польський король конфіскував львівські українські друкарні, бо вважав їх небезпечними ідеологічними осередками. Разом із тим, перебування Галичини у складі Австро-Угорщини, яка вела дещо іншу політику, ніж Польща, зумовило позитивні тенденції розвитку культури краю, у тому числі, активізацію книговидавництва, проти яких нова польська окупація була безсила.

Таким чином, протягом кількох віків українське книговидавництво на Волині та інших західноукраїнських землях розвивалося переважно в контексті антиукраїнської політики тих держав, до складу яких входили українські землі. Подібні процеси відбувалися і в ХХ ст. Разом із тим, невід'ємною складовою волинського книговидавництва є діяльність польських видавців, які разом з українськими розвивали культуру та освіту краю та переживали усі кризові явища. Зауважимо, що волинське книговидавництво має свою періодизацію, яка дещо відрізняється від періодизації загальноукраїнської видавничої справи.

У розвитку видавничої справи в Україні протягом ХХ ст. дослідники виділяють кілька етапів, причому єдиної думки щодо суті та термінів цих етапів немає. Діаспорні дослідники В. Дорошенко та П. Зленко, поклавши в основу історико-політичні події, до 1949 р. виокремлюють такі етапи: 1) видавничий рух до 1917 рр., окремо виділяючи діяльність видавництва на західних землях до Першої світової війни та українських видавництв під час війни, 2) видавничі справи років державності (1917–1920 рр.), 3) період між двома світовими війнами, 3) видавничі справи періоду Другої світової війни та після неї [3]. Отже, в основі цієї періодизації – історичні події першої половини ХХ ст.

Грунтуючись на періодизації історії видавничої справи М. Тимошика, у розвитку українського книговидавництва можна виокремити такі етапи: 1900–1917 рр. – період цензурних обмежень і заборон (він почався ще у XVIII ст.), 1917–1919 рр. – видавничий рух доби визвольних змагань українського народу, 1919–1990 рр. – видавничі справи періоду радянської влади, 1990–2000 рр. – видавничі справи незалежної України на етапі становлення [11]. Як видно, періодизація М. Тимошика має історичне та суспільно-політичне підґрунтя. Однак зауважимо, що «цензурні обмеження і заборони» – це радше не період, а штучний стан, який характеризує українське книговидавництво протягом усього ХХ ст. з незначними перервами.

Дещо по-іншому підійшов до періодизації розвитку української видавничої справи попереднього століття О. Розум [9]. Він виокремлює кілька етапів, спираючись на історико-політичні та технічні умови роботи видавництва і друкарень. Період 1900–1930 рр. – це час становлення сучасного друкарства та видавничої справи, 1931–1945 рр. – період занепаду внаслідок запровадження у СРСР централізації видавничої справи, цензури та через Другу світову війну, 1945–1960 рр. – етап відновлення галузі, 1961–1990 рр. – розквіт видавничої справи в радянській Україні, 1991–2000 рр. – реформування та становлення видавничої справи незалежної України.

У розвитку ж видавничої справи на Волині, на нашу думку, можна виокремити такі етапи: 1) 1900–1917 рр. – розвиток друкарства в умовах російської імперії, 2) 1917–1939 рр. – розвиток друкарства за часів панування Польщі, 3) 1939–1990 рр. – радянське книгодрукування (занепад і припинення книговидавництва на Волині), 4) з 1990 р. – відродження книговидавництва на Волині. Підкреслимо, що кожен із цих періодів характеризується головним чином не рівнем розвитку системи книговидавництва (кваліфікацією видавців і друкарів, якістю видань, рівнем техніко-технологічних процесів тощо), а впливом тієї чи тієї державної політики, причому різних держав.

На початок ХХ ст., 1901 р., у Луцьку було 2 друкарні та 3 книгарні, у Ковелі – 2 друкарні та 4 книгарні («Обзор Волынской губернии за 1901 год»). Із початком Першої світової війни у зв'язку з посиленням цензури українське друковане слово зазнало посиленого утиску. Видавничі діяльності були перенесені за кордон, зокрема, видавництво Союзу Визволення України працювало в Австрії. Водночас значною частиною культурно-освітньої діяльності Українських Січових Стрільців на Волині та Союзу Визволення України на Підляшші була саме діяльність видавничі [3, с. 975].

З вигнанням росіян у Західній Україні, зокрема на Волині, друкарська справа активізувалася: відновлювалися старі і відкривалися нові видавництва. На північно-західних українських землях, що належали Польщі, за кількістю видавництв перші місця спочатку посідали Холм і Крем'янець, однак згодом їх випередив Луцьк [3, с. 978].

1918 р. активно працювала Волинська губернська друкарня. 1919 р. у Луцьку відкрилася видавнича філія Інформбюро УНР при 1-й козацько-стрілецькій (сірій) дивізії. 1923 р. в Луцьку працювало 5 друкарень, у Ковелі – 3. У 20–30-х рр. Видавничою справою займалися видавництво «Українська нива», товариство «Просвіта», видавництво Волинського Українського об'єднання товариства імені П. Могили, видавництво філії товариства «Сільський господар», видавництво Українського селянсько-робітничого соціалістичного об'єднання «Селянський союз» (у Володимирі-Волинському). Найвідомішими видавцями у Луцьку були В. Островський, О. Дробан, В. Богацький, А. Черкавський, С. Підгірський, С. Вишнівський, С. Дибенко, С. Бохонюк, М. Литвинець, у Володимирі-Волинському – П. Певний та А. Річинський, у Ковелі – О. Лісневич [3, с. 11–12].

Загалом з 1917 до 1939 р. на Волині діяло 40 державних і приватних друкарень, із них 14 – в Луцьку. Збільшувалося розмаїття видань, розширювався репертуар. Зокрема, 1929 р. в Луцьку вперше на Волині було видано ілюстрований путівник – «Ілюстрований путівник по Волині» Мечислава Орловича. Він вийшов накладом Волинського краєзнавчого товариства за підтримки Міністерства громадських робіт [7].

З 1932 до 1939 р. активну видавничу діяльність здійснювало Товариство імені митрополита Петра Могили. Воно видавало релігійну літературу (богословські книги, молитовники, партитури) та перекладало богословські книжки українською мовою [8, с. 204–212].

Незважаючи на певні здобутки, дослідники стверджують: на територіях, що опинилися під владою Польщі – на Волині та Холмщині – видавнича справа майже зупинилася. На підтвердження вони наводять такі факти: у Волинському воєводстві 1930 р. було 10 видавництв, 1932 р. – 4, 1933 р. – 5 (для порівняння у Львові: 299–261–229) [3, с. 978].

Отже, у цілому, Перша світова та українсько-польська війна негативно вплинули на культурне життя Західної України, включаючи книгодрукування. Російська імперська цензура змінилася польською, а згодом встановилася радянська.

Друга світова війна завдала ще більшої шкоди українській видавничій справі, у цілому, та волинській, зокрема. Від початку більшовицької окупації Західної України (з 1939 р.) була припинена уся видавнича робота.

З 1939 р. почався занепад волинського книгодрукування. Цього року з'явилася одна з останніх книжок польською мовою: Nieć J. Józef Ignacy Kraszewski – badacz przeszłości Wolynia. – Łuck, 1939. – 14 s., – присвячена аналізу творчості письменника Й. І. Крашевського. Друкарські осередки ліквідовувалися, обладнання знищувалося або вивозилося, значна частина працівників друкарень була репресована. Після приєднання Волині до СРСР згорнуло свою діяльність Товариство Петра Могили. У країні запроваджувалося централізоване книговидання під наглядом цензури та на принципах заборон.

Війна Німеччини із СРСР спричинила неоднозначні та трагічні події в культурному житті українців, які спочатку сподівалися, що німці звільнять їх від радянської окупації. На територіях, з яких відступали радянські війська, активно створювалися українські видавництва, однак німці одразу ж їх знищували. Зокрема, так сталося зі спробою У. Самчука та І. Тиктора створити українське видавництво в Луцьку (газета «Волинь» та видавництво книжок) [3, с. 980].

Коли ж 1944 р. повернулася радянська влада, відновилося довоєнна система видавничої справи із ще більш жорсткою цензурою та гіршим обладнанням. 1944 р. було утворено Волинське обласне газетне видавництво (усередині 1950-х рр. перейменоване на Волинське обласне видавництво), яке наприкінці 1940-х рр. випускало пропагандистські журнали, газети, брошури, одиниці краєзнавчих і художніх книг. Того ж року створили управління облвиконкому з охорони військових і державних таємниць у пресі, у штаті якого числився начальник «облліту»: по суті це було управління цензури, а начальник «облліту» стежив за книговиданням. Ця структура функціонувала до початку 1990-х рр.

Протягом 1950-х рр. видавництво книжок на Волині поступово зростало: 1950 р. було видано 15 книжок накладом 19,2 тис. примірників, 1955 р. – 49 книжок накладом 68,3 тис. примірників,

1958 р. (розпал хрущовської «відлиги») – 58 книжок накладом 88 тис. примірників. Однак згодом волинське книговидання, очевидно, було вирішено знищити: 1963 р. вже було видано 10 книжок накладом 16 тис. примірників, а 1966 р. – 4 книжки накладом 3 тис. примірників [2, с. 14; 4, с. 417].

З 1966 до 1990 р. на Волині не було видано жодної книжки. Навіть путівники по Волині видавалися в інших областях, зокрема, у Львові. Замість власного обласного видавництва активно працювали опорні пункти видавництв інших регіонів, головними з них були опорні пункти видавництва «Дніпро». В обласній же друкарні 1960-80-х рр. видавалися тільки плакати, буклети, брошури, бланки і форми документів (колективні договори, товаросупровідна документація тощо). Волинські письменники і науковці мусли звертатися до видавництв інших областей України, аби видати свої твори.

Натомість 1964 р. було відновлено діяльність управління преси із редакційно-видавничим відділом у його структурі, а 1972 р. створено управління у справах видавництв, поліграфії і книжкової торгівлі. Водночас, протягом років негласної заборони волинського книговидання в області (і в усій країні) поширювався самвидав – література, надрукована під копірку на друкарських машинках, іноді це були фотокопії книжок. Це був феномен, сказати б, «артефактне явище», характерне для тоталітарної радянської держави.

Самвидав формувався у післясталінський період і переслідувався відповідно до низки директив партії і керівництва країни (наприклад, «Про підвищення відповідальності керівників органів преси, радіо, телебачення, кінематографії, установ культури і мистецтва за ідейно-політичний рівень матеріалів, що друкуються, та репертуар», 1968 р.; «Про заходи протидії нелегальному розповсюдженню антирадянської та інших політично шкідливих заходів», 1971 р. та ін.).

У самвидаві друкувалися насамперед твори заборонених письменників і громадських діячів: публіцистика І. Дзюби, В. Чорновола, Є. Сверстюка та ін.; художньо-літературний репертуар був представлений, зокрема, поезією В. Стуса, І. Стасів, І. Калинця, Г. Чубая, Б. Мозолевського, Є. Сверстюка та ін., окреме місце посідали автобіографічна і табірна проза [1; 5; 10].

Тираж самвидаву становив 12–15 копій. Найбільше була поширена така «поліграфічна» технологія: перша та остання сторінки на звичайному папері, інші – на цигарковому, друкувалися через чорний чи фіолетовий копіювальний папір, з різним інтервалом [5; 6].

«Самвидав» був небезпечним для тоталітарної системи явищем, а тому переслідувався владою. Початок знищення самвидаву поклала записка голови КДБ при Раді міністрів СРСР Ю. Андропова до ЦК КПРС від 21 грудня 1970 р. про розповсюдження літератури самвидаву. Політбюро ЦК КПРС на своєму засіданні ухвалило рішення про початок всесоюзної каральної акції проти самвидаву. У результаті в січні 1972 р. країною прокотилася нова хвиля репресій: 1972–1973 рр. увійшли в історію як «генеральний погром» [5]. За самвидавничу діяльність 1969–1980 рр. було заарештовано та засуджено кілька волинян: викладачів педінституту, лікарів, робітника, студента.

Висновки. Таким чином, початок 1980-х рр. характеризується «завмиранням» волинської видавничої справи в усіх формах – офіційній та «самвидавничій».

Відновлення книговидання стало можливим у зв'язку із суспільно-політичними змінами у СРСР – із початком «перебудови» під керівництвом М. Горбачова. Однак від початку перебудови 1986 р. до відновлення книговидання на Волині минуло ще чотири роки, протягом яких шукалося і завозилося обладнання, підбиралися і готувалися кадри.

З 1990 р. почалося відродження книговидання на Волині: того року було видано 15 книжок накладом 192 тис. примірників [2, с. 18]. Із проголошенням незалежності України у волинському книговиданні почався новий етап, який можна назвати етапом відновлення і становлення. Його особливості, здобутки та проблеми мають стати предметом окремих досліджень.

Література

1. Бажан О. «Самвидав» як засіб поширення об'єктивної інформації про Україну в 60–80-х роках [Електронний ресурс] / О. Бажан. – Режим доступу : memorial.kiev.ua/zhurnal/pdf/01_02_1998/357.pdf.
2. Денисюк В. Волинське книговидання: історія і традиції / В. Денисюк // Книжковий сад «Надстир'я» / упоряд. М. Богущ. – Луцьк : Надстир'я, 2002. – С. 9–22.
3. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: Перевидання в Україні / НАН України, Інститут української археографії, НТШ у Сарселі; Фондація Енциклопедії України в Торонто. – Репринтне

- відтворення видання 1949 року [Електронний ресурс]. – К. – Т. 3. – 1995. – С. 972–981. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/encycl/eui091.htm>. – Назва з екрану.
4. Інформаційне поле Волині: здобутки і перспективи // Волинь на зламі століть (1989–2000). – Луцьк : Вежа, 2001. – С. 406–423.
 5. Лис С. Слово поза цензурою: Самвидав як феномен культури і суспільно-політичної думки 1960–1980-х років (Західна Україна) / С. Лис. – Луцьк : Твердиня, 2001. – 76 с.
 6. Митко А. Трансформація інформаційного простору Волині / А. Митко // Волинь в умовах демократичної трансформації (к. XX – поч. XXI ст.). – Луцьк : СЛУ імені Лесі Українки, 2012. – С. 296–318.
 7. Позіховська С. «Ілюстрований путівник по Волині» Мечислава Орловича як одне із джерел вивчення історії м. Луцька 20–30-х рр. XX ст. / С. Позіховська // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. – Вип. II. – Луцьк, 2005. – С. 195–198.
 8. Рожко В. Українське православне книгописання і книгодрукування історичної Волині (XI–XX ст.) / В. Рожко. – Луцьк : Медіа, 2005. – 256 с.
 9. Розум О. Підсумки минулого та погляд у майбутнє / О. Розум // Друкарство. – 2000. – № 4. – С. 30–33.
 10. Сверстюк Є. Волинська аудиторія шістдесятників / Є. Сверстюк // Волинь. – 2014. – 9 вер.
 11. Тимошик М. Історія видавничої справи: підручник / М. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 496 с.

References

1. Bazhan O. «Samvidav» yak zasib poshirennya ob'ektivnoi informacii pro Ukraïnu v 60-80-h rokah [Elektronnij resurs] / O. Bazhan. – Rezhim dostupu : memorial.kiev.ua/zhurnal/pdf/01_02_1998/357.pdf.
2. Denisyuk V. Volins'ke knigovidannya: istoriya i tradicii / V. Denisyuk // Knizhkovij sad «Nadstir'ya» / uporyad. M. Bogush. – Luc'k : Nadstir'ya, 2002. – S. 9–22.
3. Encyklopediya ukraïnoznavstva. Zagal'na chastina: Perevidannya v Ukraïni / NAN Ukraïni, Institut ukraïns'koï arheografii; NTSH u Sarseli; Fundaciya Encyklopedii Ukraïni v Toronto. – Reprintne vidtvorennya vidannya 1949 roku [Elektronnij resurs]. – K. – T. 3. – 1995. – S. 972–981. – Rezhim dostupu : <http://litopys.org.ua/encycl/eui091.htm>. – Nazva z ekranu.
4. Informacijne pole Volini: zdobutki i perspektivi // Volin' na zlami stolit' (1989–2000). – Luc'k : Vezha, 2001. – S. 406–423.
5. Lis S. Slovo poza cenzuroyu: Samvidav yak fenomen kul'turi i suspil'no-politichnoi dumki 1960–1980-h rokiv (Zahidna Ukraïna) / S. Lis. – Luc'k : Tverdinya, 2001. – 76 s.
6. Mytko A. Transformaciya informacijnogo prostoru Volini / A. Mytko // Volin' v umovah demokratichnoi transformacii (k. HKH – poch. HKHI st.). – Luc'k : SNU imeni Lesi Ukraïнки, 2012. – S. 296–318.
7. Pozihovs'ka S. «Ilyustrovaniy putivnik po Volini» Mechislava Orlovicha yak odne iz dzherel vivchennya istorii m. Luc'ka 20–30-h rr. HKH st. / S. Pozihovs'ka // Starij Luc'k : nauk.-inform. zb. – Vip. II. – Luc'k, 2005. – S. 195–198.
8. Rozhko V. Ukraïns'ke pravoslavne knigopisannya i knigodrukuvannya istorichnoi Volini (HI–HKH st.) / V. Rozhko. – Luc'k : Media, 2005. – 256 s.
9. Rozum O. Pidsumki minulogo ta poglyad u majbutnie / O. Rozum // Drukarstvo. – 2000. – № 4. – S. 30–33.
10. Sverstyuk E. Volins'ka auditoriya shistdesyatnikov / E. Sverstyuk // Volin'. – 2014. – 9 ver.
11. Timoshik M. Istoriya vidavnichoï spravi: pidruchnik / M. Timoshik. – K. : Nasha kul'tura i nauka, 2003. – 496 s.

Мациборская Е. М. Книгоиздание на Волини в XX веке (до провозглашения независимости Украины). В статье анализируется развитие книгоиздания на Волини в XX веке. Отмечено, что его характерными чертами являются исторически и политически обусловленный продолжительный кризис, а также украинско-польская «двукультурность» издательских традиций. Раскрыты исторические и общественно-политические условия, в которых работали волинские издатели, а также влияние этих условий на особенности волинского книгоиздания. На развитие отрасли в крае существенно повлияли антиукраинская политика России и Польши, войны, тоталитарная политика СССР. Богатые традиции волинского книгоиздания были практически уничтожены: закрыты все официальные издательства, ликвидирован «самиздат», с 1966 г. по 1990 г. в области не было издано ни одной книги. Возрождение издательского дела стало возможным только вследствие политических реформ в СССР и провозглашения независимости Украины. В статье предлагается периодизация волинского книгоиздания прошлого века, которая сравнивается с общей периодизацией украинского книгоиздания того времени.

Ключевые слова: книгоиздание, издательское дело, Волинь, «двукультурность», кризис, «самиздат», цензура, периодизация.

Matsyborska O. M. Publishing in Volyn in the Twentieth Century (before the Proclamation of Independence of Ukraine). The article analyzes the development of book publishing in the Volyn region in the twentieth century. It is noted that its features are historically and politically due to prolonged crisis, as well as Ukrainian-Polish «bicultural» publishing traditions. Disclosed historical and socio-political context in which the publishers worked Volyn, as well as the impact of these conditions on the characteristics of Volyn publishing. The development of industry in the region significantly influenced anti-Ukrainian policy of Russia and Poland, War, totalitarian policy of the USSR. The rich tradition of publishing Volyn were virtually wiped out: closed all official publisher, liquidated «samizdat», from 1966 to 1990 in the area was not published any books. The revival of the publishing industry has been made possible only because of political reform in the Soviet Union and Ukraine's independence. The paper proposes a periodization Volyn publishing of the last century, which is compared with the general periodization of Ukrainian book publishing at the time.

Keywords: publishing, Volyn, «bicultural», crisis, «samizdat», censorship, periodization.

Адреса для листування: macelena@ukr.net

УДК 007: 304: 659

Зіновій Партико – доктор філологічних наук,
професор кафедри видавничої справи, редагування та української філології
Інституту журналістики та масової комунікації Класичного приватного університету

Проблеми редагування зібрань творів

Проаналізовано 23 багатотомні зібрання творів XVIII–XX ст. Запропоновано редакторам-практикам, які працюють у ЗМІ (книжкових видавництвах, видавничих організаціях) і готують до публікування багатотомні зібрання творів, апробовану нормативну базу для їхнього редагування. Укладено каталог із восьми галузевих норм, призначених для редагування багатотомних зібрань творів (праць). Для виявлення ступеня обґрунтованості вказаних норм застосовано метод експертних оцінок (опитано сім експертів; опитування проведено на основі розробленої анкети).

Ключові слова: зібрання творів, багатотомні видання, редагування, норми.

Постановка наукової проблеми та її значення. Складовою потоку видань є багатотомні зібрання творів таких авторів, які внесли значний вклад у культурну чи інтелектуальну скарбницю людства. Такі зібрання, серед яких є й академічні, часто є підсумком усієї діяльності цих авторів – письменників, поетів, композиторів, науковців та ін. Зважаючи на роль таких зібрань у розвитку суспільства, вони потребують найнижчого ступеня помилковості, а, отже, найретельнішого редагування. Саме цим, а також недостатньою вивченістю цієї проблеми (специфікою редагування багатотомних зібрань творів), й визначається актуальність нашого дослідження.

Об'єктом нашого дослідження є галузеві норми редагування багатотомних зібрань творів. За межами дослідження залишаються питання видавничої діяльності, пов'язані з видаванням таких зібрань. **Предметом** дослідження є укладання каталогу галузевих норм редагування цих видань.

Мета дослідження полягає в тому, щоб запропонувати редакторам-практикам, які працюють у ЗМІ (книжкових видавництвах, видавничих організаціях) і готують до публікування багатотомні зібрання творів, апробовану нормативну базу для їхнього редагування.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Зібрання творів – це вид видання, яке складається з однотипно оформлених томів і містить творчу (наукову, літературно-художню, публіцистичну, музичну) спадщину автора (всі або основні його твори). Крім власне творів автора, зібрання творів містить, як правило, ще й апарат видання – супровідні статті, коментарі, примітки, покажчики тощо. Зібрання творів належить до ретроспективних видань. Його публікують тоді, коли для суспільства вже виявлено ідейне, наукове або художнє значення творчості автора й настав час для її скрупульозного вивчення.

З урахуванням класифікацій [4, с. 490–491], можна більш деталізовано виокремити такі групи зібрань творів: